

Het coronavirus en de kerkdienst

Het coronavirus houdt ons land in de greep. Iedereen wordt getroffen door de gevolgen ervan: ziekte, sterven, economische problemen, het gemis van contacten met familieleden, vrienden en collega's, het niet kunnen bezoeken van concerten en evenementen. Als christenen worden wij daarnaast geraakt doordat we de kerkdiensten niet kunnen bijwonen.

In deze tijden van coronanood zijn velen letterlijk tot stilstand gebracht. Je zit thuis en wacht op betere tijden. Het leidt soms tot verveling, maar ook tot bezinning. Een vraag die dan opkomt, is: wat hebben al die gevolgen van het virus, ook het feit dat we niet fysiek als gemeente op de rustdag kunnen samenkomen, ons te zeggen? Hébben ze ons iets te zeggen?

Geraakt door oude woorden

Mij deed die bezinning grijpen naar het kerkboekje van mijn vader. De psalmen in de berijming van 1773 staan erin en de gezangen die vastgesteld zijn op de GKN-synode van Middelburg 1933. En verder: de drie formulieren van enigheid, de drie oude geloofsbelijdenissen, de liturgie, het kort begrip en de ziekentroost.

Het is het kerkboekje uit mijn jeugd. Het werd door ons gebruikt in de jaren vijftig en zestig. De ellende van de Tweede Wereldoorlog was voorbij, maar lag nog vers in het geheugen van mijn ouders, net als de armoede van de jaren dertig die mijn vader had genoodzaakt om 'heide te plaggen' in ruil voor steun van de overheid.

De ellende van de Tweede Wereldoorlog was voorbij, maar lag nog vers in het geheugen van mijn ouders

Bladerend door het deel over de liturgie werd ik getroffen door het 'Gebed voor kranke en aangevochten mensen'. De taal is verouderd, maar de inhoud is diepgaand. Het opschrift ook: *Nadat men de kranke vermaand heeft, van wie de krankheden en allerhande ellendigheden komen, namelijk van God; en dat haar eerste oorzaak is de zonde, die door Christus wederom weggenomen wordt voor degenen die in Hem geloven, en dat hem daarom alles ten beste moet dienen; zo moet men ook voor hem bidden, naar de lering van Jacobus.*

Eerste oorzaak van onze ellende

Ik kende deze woorden wel. Maar opeens raakten ze me en gingen ze voor mij spreken: de eerste, voor mensen onzichtbare, oorzaak van onze ellendigheden is volgens Gods Woord

de zonde! Niet het virus dat als een noodlot toeslaat! Niet moeder natuur die terugslaat. Ook niet China, dat nalatig is geweest, noch de Nederlandse overheid met haar 'strengere' maatregelen, maar het is... de zonde. Waarom werd ik nu pas zo sterk hierdoor getroffen? Waarom waren deze woorden bij mij zo lang onder de radar gebleven? Komt het doordat ik hoor bij de vredesgeneratie die vooral 'een opgaande tijd' heeft gekend? Oorlog, armoede, vreselijke volksziekten zoals de Spaanse griep en de pest ken ik niet uit eigen ervaring. Wel heb ik weet van de uitbraken van ziekten bij dieren, zoals mond- en klauwzeer, en als predikant heb ik nog de autoloze zondagen meegemaakt. Maar nu is er het coronavirus. De ellende die het teweegbrengt, raakt mij dieper en breder dan allerlei andere dingen uit mijn leven. Het heeft mij geweldig aangegrepen dat mijn kinderen en kleinkinderen ons enkel een raam- of tuinvisite konden brengen! En dat je een geliefde die ernstig ziek werd, geen bezoek kunt brengen. En je kleinkind niet eens kunt knuffelen. En dat je nu zelfs 's zondags niet naar de kerk kunt! Mijn ouders hebben de Tweede Wereldoorlog meegemaakt, maar niet zoiets als dit.

De zonde is de oorzaak van onze 'eeuwige honger en kommer' (nog zo'n oude uitdrukking, uit het avondmaalsformulier), dát zeggen de woorden van het 'gebed voor kranke en aangevochten mensen'. Ze maken me stil. Het voelt niet gemakkelijk. Want het is confronterend. Is dat soms de reden dat moderne versies van het kerkboek dit gebed niet meer kennen?

De Heelmeester en zijn Woord

Maar in één adem wordt erbij gezegd wie de Heelmeester is die deze onzichtbare oorzaak wegneemt: Christus! Hij is het door God gegeven Medicijn voor eeuwig leven, tot behoud voor allen wie in Hem geloven. Zijn belofte is het Goede Nieuws: *Al wat Ik gedaan heb, is voor jou! Mijn volle genade en Mijn volkomen rechtschapenheid komt jou toe. Gratis. Geloof het, en je hebt het!* Christus' verzoenend lijden en sterven is van veel meer gewicht dan al onze zonden bij elkaar opgeteld! Maar wat is het belangrijk dat we daar telkens weer van worden verzekerd. Want onze vijanden, de duivel, de wereld en ons eigen vlees zitten niet stil. Voortdurend bestoken ze ons om ons aan te zetten tot ongelof en onverschilligheid, om ons tot angst en wanhoop te brengen. Het geloof in Christus heeft permanente voeding en ondersteuning nodig. De nood van de coronacrisis bepaalde mij bij onze diepste

nood en dáárdoor bij het grote belang van de wekelijkse prediking. Ik begreep nu beter waarom Luther zo benadrukt dat predikanten hun gehoor de toe-eigening op het hart moeten binden: *'Het Woord, het Woord, het Woord! Hoor je dat goed (...)! Het Woord moet het doen en doet het! Want of Christus duizendmaal voor ons gegeven en gekruisigd zou zijn, dan was het alles tevergeefs als het Woord niet zou komen en het mij verkondigde*

Toch, virtueel samen zijn is heel wat anders dan fysiek op de rustdag tot de gemeente van God komen

*en schonk en tot mij sprak: "Dit is voor jou, neem het en heb het voor jezelf."*¹ Ik besepte nu ook des te meer hoe goed het is dat Christus in het avondmaal telkens opnieuw persoonlijk die verzekering geeft aan kwetsbare, sterfelijke mensen. Maar juist nu zijn de kerkdeuren voor de meeste mensen gesloten als gevolg van het virus. En dat doet pijn, bij voorgangers en bij de gemeente.

Door heimwee bevangen

De predikanten missen natuurlijk hun publiek, de kerkgangers. Maar zij missen ook het voorgaan als liturg in de publieke eredienst, de aanbidding van God in zijn ontmoeting met zijn volk. En de gemeente mist het samenkomen voor Gods aangezicht, om bediend te worden met het evangelie en om de zegen van God te ontvangen. Dankzij digitale middelen kunnen prediking en zegen worden uitgesproken, gehoord en ontvangen. Iets om erg dankbaar voor te zijn! Maar toch, virtueel samen zijn is heel wat anders dan fysiek op de rustdag tot de gemeente van God komen.

Het gemis roept de gevoelens van heimwee op die ook de psalmdichter kende. Toen hij ver van huis was, bij de bronnen van de Jordaan, zag hij vol verlangen uit naar het samen opgaan naar Jeruzalem. Op die eenzame plek gaf hij uiting aan

zijn heimwee. Hij dichtte een lied waarmee hij ons een van de meest troostrijke psalmen heeft nagelaten, Psalm 42.

Afnemend kerkbezoek

Tegelijk weten we dat binnen de brede 'gereformeerde gezindte' op veel plaatsen al lange tijd een proces van afnemend kerkbezoek gaande is. Vooral de tweede dienst, de leerdienst, lijdt onder deze trend. De ijver om de christelijke leer te onderwijzen en de inzet om deze hemelse leer te horen en te overdenken neemt bij velen af. Zal deze ontwikkeling door de coronacrisis versneld worden? Of zullen de kerkdiensten, nu het gemis ervan aan den lijve is ervaren, weer meer waardering krijgen, zodat de kerken na de crisis voller zullen zijn?

Bijeenkomen bijzaak?

Hoe erg is het eigenlijk dat er geen publieke erediensten zijn? Door de digitale evangelieprediking word je toch ook gesterkt in je geloof? Is het niet ouderwets, ja oudtestamentisch om zoveel waarde te hechten aan het houden en bijwonen van de kerkdiensten? Dat David uit heimwee een klaaglied dichtte, is begrijpelijk. Toen was de tempel de plaats die God voor de eredienst had aangewezen. Maar na Pinksteren is daaraan toch een einde gekomen? Heeft Jezus dat niet zelf gezegd in de ontmoeting met de Samaritaanse vrouw (Joh. 4)? De Samaritanen verschilden met de Joden over de plaats waar God aangebeden moest worden. Jezus zegt dan: Er breekt een nieuwe tijd aan, waarin het gaat om de aanbidding van God in geest en waarheid. Hij voorzegt daarmee dat vanwege zijn offer de tussenmuur die scheiding bracht tussen Joden en heidenen, zal wegvallen. Een nieuwe bedeling zal aanbreken – de hedendaagse nieuwtestamentische tijd! Wij, wie en waar we ook zijn, kunnen dóór Christus rechtstreeks tot God de Vader bidden. Jezus is de Deur! Vandaag geldt: God zoekt ware aanbidders, die de Vader zoeken door zijn Zoon. Is het houden en bijwonen van de eredienst in een kerkgebouw dan geen bijzaak?

1. Zie voor de verantwoording van dit citaat: A. van der Sloot, *Samen Gereformeerd. Het licht op Groen*, Ipenburg, Elburg, 2019. p. 64 en noot lx, p. 150.

Werkplaats van de Geest

Inderdaad is Jezus onze vrede en in Hem verkeren wij op goede voet met God. Maar betekenen zijn woorden in Johannes 4 dat kerkbezoek niet belangrijk is voor ware aanbidders? Het Goede Nieuws vraagt wel geloof! En dat moet gewerkt en gesterkt worden door de Heilige Geest. Al direct na de opstanding kwamen de christenen in 'de werkplaats van de Heilige Geest' bijeen op de dag van de HERE. En na de uitstorting van de Geest bleef dat kenmerkend: de christgelovigen kwamen samen tot de gemeente Gods, waar de apostelen voorgingen in de prediking, in het breken van het brood en in de gebeden. En overal waar christelijke gemeenten ontstonden, kwamen

Maar de Heilige Geest maakt gebruik van de dienaar van het Woord, die als herder en leraar verantwoordelijkheid voor de gemeente draagt

de christenen op de rustdag samen om God te aanbidden. De apostelen roepen daartoe ook op en wijzen op het grote belang voor ons *aller* behoud om niet te verzuimen. Sommige kerkleden bleven gemakkelijk weg. De schrijver van de Hebreeënbrieff wijst erop dat wij, juist naarmate wij de grote jongste dag zien naderen, *allen* de samenkomst moeten bezoeken (Heb. 10:25)!

Publieke dienst van de verzoening

Daar aanbidden we gezamenlijk onze God. En daar wordt, heel gericht, aan onze eigen gemeente Gods Woord bediend. Van nature stemmen wij niet in met wat Gods Woord ons bekendmaakt over de weg tot behoud. En in deze individualistische en digitale tijd stemmen we gemakkelijk af op leraren die

woorden spreken die ons goed in het gehoor liggen. Maar de Heilige Geest maakt gebruik van de dienaar van het Woord, die als herder en leraar verantwoordelijkheid voor de gemeente draagt. Hij is liturg en voorganger in de eredienst, hij is de bedienaar van de verzoening. Als het goed is, is *hij* er diep van doordrongen dat zijn gemeenteleden tot hun behoud de publieke dienst van de verzoening nodig hebben. En *wij* moeten beseffen dat de druppels van Christus' bloed, die ons van onze zonden schoon wassen, op ons vallen als wij onder de prediking van Gods Woord zitten.

Wij, leden van de nieuwtestamentische gemeente, hebben het allen nodig dat de Geest door het Woord het geloof in onze harten werkt en sterkt. Petrus, die ons vraagt geduldig de jongste dag af te wachten, zegt dat nog niet *allen* bekeerd zijn (2 Petr. 3:9b). Het is nog het heden van de genade, waarin de prediking van Gods Woord, van de Wet en het Evangelie, tot bekering uitgaat (vgl. HC zd. 31 vr./antw. 84). Daarom hebben wij concrete prediking nodig, die is afgestemd op jongeren en ouderen, mannen en vrouwen, bekeerden en onbekeerden, tot ons *aller* behoud. Ook vandaag, in het digitale tijdperk. Want we zijn als kerk van Christus nog *een volk-dat-onderweg-is*: de hemelse haven wenkt, maar om deze haven veilig binnen te varen wordt van de rechtvaardige veel gevergd: *de strijd van het geloof* (vgl. 1 Petr. 4:18)!

De strijd achter de strijd

De coronacrisis is geen straf, maar een zegen, zo las ik ergens. Is dat zo? Zijn de gesloten kerkdeuren dan ook een zegen? Terwijl we de erediensten zo nodig hebben? Terwijl het pijn doet dat we niet kunnen samenkomen om God om uitkomst te bidden? Wat kan God hiermee voor hebben?

Laten we bedenken dat er een strijd aan de gang is en dat onze God elke dag vol liefde werkzaam is om de macht van de zonde en de duivel te weerstaan (Ps. 7:12). Als *Koning-Rechter* van de volkeren (Ps. 93) en als *Vader* van zijn kinderen (Heb. 12) kijkt Hij niet werkloos toe als zijn tegenstander, de satan, ons angstig of onverschillig maakt, of als hij door dwaalleer en doodsbedreigingen het geloof uit onze harten wil verdrijven. God laat dat niet op zich zitten. Hij scherpt zijn zwaard tegen

2. Ik beseef dat dit een duiding is. Over de noodzaak en de moeilijkheid van duiding schrijft ds. C. Blenk in zijn onlangs verschenen boek *Waarom duidt u deze tijd niet?*

die aloude aartsleugenaar en aartsmoordenaar! Vergelijk het met het optreden van premier Rutte. Een 'aardige' man, maar *als minister-president* treft hij omwille van de volksgezondheid 'streng en keihard' maatregelen. Zo is het bij onze 'lieve' God als het gaat om het eeuwige welzijn van de mensen!

Gesloten kerkdeuren: een wake-upcall

Vanuit dat perspectief deugt de tegenstelling tussen straf en zegen niet. Ooit gingen in Jeruzalem de tempeldeuren op slot, de tempel verdween zelfs tijdelijk. De pijn die dat gaf, bevatte een *krachtige aansporing* aan Israël om de afgoden weg te doen en God de HERE van harte te dienen. Nú worden wij pijnlijk getroffen doordat de kerkdeuren wereldwijd gesloten zijn. Zou dat niet een 'streng en keihard' maatregel van God zijn, die Hij bedoelt als een *krachtige aansporing* voor ons?²

Door de nood van het coronavirus heeft God ons herinnerd aan onze eigenlijke nood: de zonde. Daarmee roept Hij ons op om ons onder zijn machtige hand te vernederen en vervolgens die hand in geloof vast te grijpen. Want zijn hart klopt vol liefde voor ons!

Door de nood van de gesloten kerkdeuren herinnert Hij ons aan het grote belang van de publieke diensten van Woord en sacramenten op de rustdag. Dáár strekt Hij zijn hand naar ons uit. Daarom worden wij geroepen om *voortaan wel* trouw de kerkdienst in acht te nemen overeenkomstig het belijden van de kerk.

Voor professoren, predikanten en opzieners betekent dit, dat zij de *zuivere* bediening van Gods Woord en de sacramenten moeten uitdragen en voorstaan. Ook ten gunste van verder kerkherstel! En voor ieder kerklid persoonlijk betekent dit concreet, dat *'ik op de rustdag trouw tot Gods gemeente zal komen om Gods Woord te horen, de sacramenten te gebruiken en God de HERE publiek aan te roepen, en de armen (!) christelijke barmhartigheid te bewijzen. Bovendien dat ik al de dagen van mijn leven mijn slechte werken nalaat, de Here door Zijn Geest in mijn hart laat werken, en zo de eeuwige sabbat in dit leven begin.'*

Afgesloten 25 mei 2020. ■

**Zou dat niet een
'streng en keihard'
maatregel van God zijn,
die Hij bedoelt als een
krachtige aansporing
voor ons?**